

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

У статті розкривається питання компетентісного підходу під час підготовки вчителів філологічних спеціальностей. Доведено, що застосування моделі реалізації компетентісного підходу є високоефективним під час формування предметних компетентностей, оскільки спонукає до розуміння необхідності самостійно здобувати знання.

Ключові слова: навчальна діяльність, професійна підготовка, компетентісний підхід, предметні компетентності, дидактична система.

В статье раскрывается вопрос компетентного подхода во время подготовке учителей филологических специальностей. Доказано, что использование модели реализации компетентного подхода есть высокоэффективным во время формирования предметных компетентностей, поскольку способствует пониманию необходимости самостоятельно приобретать знания.

Ключевые слова: учебная деятельность, профессиональная подготовка, компетентностный подход, предметные компетентности, дидактическая система.

The article deals with the question of the competence approach during teachers' training. The proposed methodology has been theoretically substantiated during the formation of subject competencies and practically developed.

Key words: learning activities, vocational training, competence approach, subject competence, didactic system.

Сучасна парадигма освіти визначає нові змістовно-ціннісні орієнтири освітнього процесу. Болонська угода Європейських країн загострила питання якості сучасної освіти й підготовки педагогічних кадрів, здатних виконати соціальне замовлення, брати активну участь в економічному відродженні сучасного суспільства.

Утвердження таких суспільних і особистісних цінностей, як «людина», «творчість», «компетентність» визначає характером сучасних цивілізаційних процесів та зумовлює появу в педагогічній практиці гуманістично зорієнтованих підходів і технологій, спрямованих на цілісний розвиток майбутнього вчителя філологічних спеціальностей, активізацію його творчих суб'єктивних можливостей, зростання загальної культури та формування предметних компетентностей. Розбудова особистісно-зорієнтованої освіти ґрунтується на пріоритетах соціального та індивідуального, логічного та образного, традиційного та інноваційного. Зазначені нові ідеї та підходи концептуально закладені у зміст «Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ ст.», Державної національної програми «Освіта ХХІ ст.», Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту».

Головна мета вищої педагогічної освіти полягає у формуванні творчої особистості вчителя-філолога з високим рівнем сформованості предметних компетентностей. Від компетентності шкільного вчителя залежить результативність і якість підготовки підростаючого покоління. У зв'язку з цим професійний ріст і результативність підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей не може розглядатися як їхня особиста проблема, вона набуває статусу соціальної.

Мета статті. Показати особливості компетентісного підходу під час формування предметних компетентностей майбутніх учителів філологічних спеціальностей у вищому навчальному педагогічному закладі.

Сьогодні важливо бути не лише кваліфікованим фахівцем, а й передусім компетентним. Компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він не лише володіє певними знаннями, уміннями та навичками, які необхідні для його плідної професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй практичній діяльності, завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни, вважає свою професію великою цінністю. У наш час потреба у предметних компетентностях учителів є найголовнішою ознакою кожної людини. Предметні компетентності допомагають учителю ефективно розв'язувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності.

Сьогодні особливо роль у формуванні предметних компетентностей особистості майбутнього вчителя філологічних спеціальностей відіграє компетентісний підхід у системі вищої педагогічної освіти. Поняття «підхід» у загальному розумінні означає певну сукупність різноманітних засобів та прийомів, які діють певним чином на когось. У науковому розумінні поняття «підхід» трактується як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності. Загальною ідеєю компетентісного підходу є компетентісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних сферах професійної діяльності.

Компетентісний підхід у системі вищої педагогічної освіти розробляють В. Байденко, В. Болотов, П. Борисов, Б. Ельконін, І. Зимня, Т. Иванова, Є. Коган, В. Лаптев, О. Лебедев, О. Ленська, Л. Луценко, Г. Подчалімова, Н. Селезньова, Ю. Татур, І. Фрумін, С. Шишов та інші [1, 2]. У публікаціях та монографіях вітчизняних та іноземних авторів головна роль компетентісного підходу в системі вищої педагогічної

освіти вбачається в підсиленні практичної орієнтації освіти. Найголовніша специфіка компетентнісного підходу під час професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей полягає в тому, що засвоюються не готові знання, які передає викладач, а прослідковуються умови походження та просування даних знань. Б. Ельконін наголошує на тому, що конкретних знань з певної спеціальності сьогодні недостатньо і вони виконують підпорядковану роль [1].

Компетентнісний підхід під час формування предметних компетентностей майбутніх учителів філологічних спеціальностей суперечить системі традиційної освіти, де панували репродуктивні методи навчання.

Сучасна педагогічна освіта не зводиться до простого заучування та відтворення набутих знань, а включає в себе обов'язково культуровідповідне навчання – взаємодію навчання та викладання.

І. Зимня виокремлює три основні етапи становлення компетентнісного підходу в освіті:

Перший етап – 1960-1970 рр. – уведення в науковий обіг поняття «компетенція», а також розмежування понять «компетенція» та «компетентність», початок досліджень різних видів мовленнєвої компетенції в галузі лінгвістики, введення поняття «комунікативна компетентність».

Другий етап – 1970-1990 рр. – використання понять «компетенція» та «компетентність» у теорії та практиці вивчення мови, розробка змісту поняття «соціальна компетенція/компетентність».

Третій етап – з 1990 року – характеристика та дослідження компетентності як наукової категорії в освіті, професійна компетентність особистості стає предметом всебічного та соціального вивчення [2].

Компетентнісний підхід є основою кардинальних змін, орієнтирів та завдань сучасної системи вищої педагогічної освіти. У ньому відображається зміст освіти, який не ґрунтується на відтворенні готових знань, умінь та навичок, а передбачає виконання важливих ключових функцій, які стосуються різних сфер. Використання компетентнісного підходу в системі вищої педагогічної освіти залежить сьогодні не від економічного розвитку нашої держави, а передусім, від рівня всебічної розвиненості та освіченості особистості. Предметні компетентності аналізуються в межах компетентнісного підходу як здібності особистості майбутнього вчителя філологічних спеціальностей, які самостійно реалізуються під час навчання та практики. Компетентнісний підхід передбачає не конкретну обізнаність та інформованість людини, а успішне розв'язання складних проблем, які виникають під час засвоєння нових сучасних інформаційних технологій, у відношеннях з іншими людьми, в самостійній професійній діяльності.

Ми виокремили п'ять змістовних аспектів поняття «вища педагогічна освіта», які в контексті нового економічного мислення, здатні оновлюватися, докорінно перетворюватися, а саме:

- вища педагогічна освіта як цінність;
- вища педагогічна освіта як система, що включає різні за рівнем державні та недержавні навчально-виховні заклади, що здійснюють підготовку вчителів;
- вища педагогічна освіта як процес соціокультурного відтворення індивіда як носія суспільної і професійної свідомості, який виконує такі функції: передачу накопичених людством наукових знань, забезпечення наступності соціально-професійного досвіду, засвоєння цінності людської культури, сприяння успішності соціалізації та набуттю необхідної соціальної мобільності задля формування соціально-професійної структури суспільства;
- вища педагогічна освіта як результат, що оцінюється на індивідуально-особистісному та суспільно-державному рівнях за критеріями досягнень особами, які навчаються;
- вища педагогічна освіта як компонент культури, що забезпечує наступність і відновлення соціально-історичного досвіду, а також формування особистості як носія загальних та професійних компетенцій.

Отже, правомірно зробити висновок, що незважаючи на різноманітні підходи до розкриття змісту поняття «компетентнісний підхід» як нової дидактичної парадигми, суттєвим є те, що в руслі Болонського процесу, цей підхід під час формування предметних компетентностей майбутніх учителів філологічних спеціальностей став визначальним. Головними напрямками розвитку сучасної вищої педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу, що ґрунтується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності, безперервності, незалежності від політичних партій, інших суспільних та релігійних організацій є:

- широке впровадження у зміст фахових та психолого-педагогічних дисциплін передових вітчизняних і зарубіжних наукових технологій;
- впровадження інноваційних форм диференційованого навчання і відповідної методики викладання;
- вдосконалення способів організації та розширення обсягів самостійної підготовки студентів.

Відтак, головною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння фахових знань та способів практичної діяльності, завдяки яким майбутній фахівець набуває самостійності, стає мобільним та кваліфікованим, вільно орієнтується в навколишньому середовищі та успішно вирішує складні завдання.

Література

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8 – 14.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании [Електронний ресурс] / И. А. Зимняя. – режим доступу: <http://www.kira.org.ru/foks/ae/qualt/keh.comr.doc>.